

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ¹

สิริพิรญาณ์ จันทรา²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ในปัจจุบันระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยกฎหมายได้บัญญัติเรื่องการสอบสวนและฟ้องร้องไว้ในภาคเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 120 และมาตรา 121 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายได้มีการแบ่งแยกการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะดำเนินการให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานทั้งปวง เพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยบทบาทของพนักงานสอบสวนจะเริ่มขึ้นตั้งแต่รับแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ สืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน หรือมีอำนาจใช้มาตรการบังคับ เช่น การจับ การค้น การควบคุม การปล่อยชั่วคราว เป็นต้น ส่วนบทบาทของพนักงานอัยการจะเริ่มขึ้นก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นมายังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงมีบทบาทในการตรวจสอบกลั่นกรองพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป และมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนไปดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมในกรณีที่สำนวนการสอบสวนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยมิได้มีบทบัญญัติที่ให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล และเข้าร่วมดำเนินการสอบสวนคดีอาญา โดยเฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงและเป็นที่สะท้อนขวัญกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน ระบบการสอบสวนจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและไม่สอดคล้องกับระบบอัยการสากล ดังนั้น หากพนักงานอัยการมีบทบาทเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นย่อมทำให้การค้นหาคำความจริงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจการสอบสวนให้อยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย

ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบเพียงองค์กรเดียว ทำให้การทำงานด้านการอำนวยความสะดวกยังขาดประสิทธิภาพ พนักงานอัยการผู้ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองคดีต้องถูกจำกัดให้พิจารณาพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนเท่านั้น พนักงานอัยการจึงไม่ทราบถึงรายละเอียดแห่งคดีว่าคดีนั้นมีมูลน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด หรือพยานหลักฐานที่ได้มานั้นได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หรือการสอบสวนนั้นกระทำไปโดยสุจริต

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จุฑาพร วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รัล เล็งวิทยา รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความซับซ้อนหรือมีความร้ายแรง เมื่อพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีและเป็นผู้นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล พนักงานอัยการย่อมคาดหวังจากพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนเป็นอย่างมาก เพราะหากการพิจารณาสั่งคดีเกิดความบกพร่องหรือผิดพลาดขึ้นมา ย่อมส่งผลกระทบต่อคู่ความในคดีและต่อผลประโยชน์ของรัฐอีกด้วย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีตั้งแต่เริ่มต้น จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติและปัญหาข้อกฎหมาย ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ระยะเวลาการสอบสวนและการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการไปรวมอยู่กับพนักงานสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 “ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดีให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจกล่าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้น ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่ามีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาคดีก็ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

ในกรณีตามวรรคหกเมื่อศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ด ผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความเนื่องจากยังไม่ได้มีการปฏิบัติตามมาตรา 134/1 และผู้ต้องหาร้องขอให้ศาลตั้งทนายความให้ โดยทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1 วรรคสาม โดยอนุโลม

ถ้าพนักงานสอบสวนต้องไปทำการสอบสวนในท้องที่อื่นนอกเขตของศาลซึ่งได้สั่งขังผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้โอนการขังไปยังศาลในท้องที่ที่จะต้องไปทำการสอบสวนนั้นก็ได้ เมื่อศาลที่สั่งขังไว้เห็นเป็นการสมควรก็ให้ส่งโอนไป”

เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย จะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้บัญญัติในเรื่องของระยะเวลาในการดำเนินงานสอบสวนคดีอาญาไว้ให้ชัดเจน กฎหมายบัญญัติไว้เพียงให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยมิชักช้า ตามมาตรา 130 จึงทำให้ระยะเวลาการสอบสวนและการส่งคดีไปรวมอยู่ในชั้นสอบสวน ในปัจจุบันมีประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2566 ซึ่งประกาศมาเพื่อแจ้งระยะเวลาให้พนักงานสอบสวนดำเนินงานสอบสวนให้แล้วเสร็จไว้ แต่ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการสอบสวนในคดีที่ผู้ต้องหาถูกฝากขังในระหว่างสอบสวน เนื่องจากประกาศดังกล่าวได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องดำเนินงานสอบสวนให้แล้วเสร็จตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในเรื่องของการผิดฟ้องหรือฝากขัง กล่าวคือ โดยหลักแล้วคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินหกเดือนขึ้นไปจนถึงโทษประหารชีวิต กฎหมายได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการฝากขังสูงสุดได้ไม่เกิน 7 วัน หรือ 48 วัน หรือ 84 วัน แล้วแต่กรณี ตามมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเมื่อคดีใกล้ครบกำหนดฝากขัง ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถยื่นฟ้องผู้ต้องหาได้ทันตามกรอบระยะเวลาดังกล่าว หรือในคดีใดที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น แต่เมื่อครบกำหนดระยะเวลาฝากขังแล้วก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที ต่อมาภายหลังพนักงานอัยการได้พิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานพอฟังได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงและเห็นควรสั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนต้องจัดการส่งตัวผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องต่อไป หากปรากฏว่าผู้ต้องหาได้หลบหนีไปและได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่ได้ตัวมา จักส่งผลกระทบต่อกรยื่นฟ้องคดีของพนักงานอัยการ เพราะการที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล จะต้องมิตัวจำเลยมาพร้อมฟ้องเสมอ มิฉะนั้นศาลจะสั่งไม่ประทับฟ้อง

เมื่อกฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาในการสอบสวนแยกออกจากการส่งคดีของพนักงานอัยการไว้ให้ชัดเจน พนักงานสอบสวนมักจะใช้ระยะเวลาสอบสวนยาวนานเกินสมควรและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการล่าช้า ประกอบกับพนักงานอัยการไม่มีบทบาทเข้าไปทำการสอบสวนคดีตั้งแต่ต้น จึงไม่สามารถเข้าไปควบคุมหรือกำกับกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้ ทำให้การสั่งฟ้องคดีของ

พนักงานอัยการต้องขึ้นอยู่กับ การสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั่นเอง ทั้งนี้ การที่พนักงานสอบสวน ใช้ระยะเวลาสอบสวนนานเกินความจำเป็น จักส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่ถูกฝากขัง ในระหว่างทำการสอบสวนอีกด้วย

ในทางปฏิบัติที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวน การสอบสวนมายังพนักงานอัยการในห้วงเวลากำหนดฝากขัง ครั้งที่ 7 หรือ 84 วัน ประกอบกับประกาศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2566 ซึ่งไม่สอดคล้องกับบันทึกข้อตกลงที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกับสำนักงานอัยการสูงสุดตกลงกันตาม หนังสือ เรื่อง การประสานงานและส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ที่ ตช 0011.26/3722 ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2555 และคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 หนังสือ เรื่อง การประสานงานและส่งสำนวนการ สอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ที่ 0603.2/2798 ลงวันที่ 17 เมษายน 2532 ว่าพนักงานสอบสวนจะส่ง สำนวนให้พนักงานอัยการ โดยให้มีกำหนดฝากขังหรือคัดฟ้องครั้งสุดท้าย 1 ครั้ง หากมีเหตุจำเป็นที่ต้องส่ง สำนวนในฝากขังครั้งสุดท้ายให้พนักงานสอบสวนประสานงานกับพนักงานอัยการให้ทราบถึงเหตุผลและ ความจำเป็นที่ไม่อาจส่งสำนวนสอบสวนได้ทันภายในกำหนด ซึ่งในบางคดีพนักงานสอบสวนมิได้ ดำเนินการตามที่ได้ทำข้อตกลงไว้ อันส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาขาดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

ประเด็นที่สอง คือ การสอบสวนเพิ่มเติม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง (ก) “สั่งตามที่เห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามต่อไป”

การสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทยพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐาน ทุกชนิดเข้าสู่สำนวนการสอบสวนและสามารถทำความเข้าใจไปตามดุลพินิจของพนักงานสอบสวนได้เอง พนักงานอัยการไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตรงตั้งแต่เริ่มต้นทำการสอบสวน แต่จะ พิจารณาจากสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนจัดส่งมายังพนักงานอัยการเท่านั้น จึงเกิดปัญหา ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าข้อเท็จจริงจากการสอบสวนยังไม่ได้ความชัดเจนในประเด็นเรื่องใด หรือ พยานหลักฐานจากการสอบสวนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้ไม่เพียงพอต่อการพิจารณาสั่งคดี หรือการ สอบสวนยังไม่ถูกต้องครบถ้วน เช่น พนักงานสอบสวนไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในส่วนซึ่งเป็นสาระสำคัญของ การสอบสวน พนักงานอัยการไม่สามารถสอบสวนเพิ่มเติมได้เอง แต่กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงาน อัยการเพียงสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามต่อไป ตามมาตรา 143 วรรคสอง (ก) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉะนั้นในกรณีที่พนักงาน สอบสวนแจ้งข้อหาไม่ครบถ้วนหรือพนักงานอัยการพิจารณาฐานความผิดแล้วการกระทำของผู้ต้องหา เป็นความผิดฐานอื่นด้วย พนักงานอัยการก็มีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาเพิ่มเติม แต่การ สั่งสอบสวนเพิ่มเติมนี้ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี ดังนั้น พนักงานอัยการในฐานะเป็นโจทก์

ยื่นฟ้องคดี ควรมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเข้าดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมได้เองโดยไม่จำกัดประเภทคดีและ ไม่จำเป็นต้องส่งสำนวนการสอบสวนกลับไปให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมแต่อย่างใด เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่สำคัญประกอบการพิจารณาสั่งคดี และเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ตลอดจนเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างองค์กร ส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปใน ทิศทางเดียวกัน

ประเด็นที่สาม คือ อำนาจสอบสวนของพนักงานอัยการเป็นการถ่วงดุลและป้องกันการช่วยเหลือ ผู้กระทำความผิด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุก ชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูก กล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

เนื่องจากกฎหมายในประเทศไทยได้กำหนดให้การสอบสวนคดีอาญาเป็นหน้าที่ของพนักงาน สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ไม่มีการตรวจสอบขั้นตอนระหว่างทำการ สอบสวน อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจะเริ่มขึ้นก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ปรากฏใน สำนวนการสอบสวน และในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานเพียงพอต่อการสั่งคดี พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีต่อไป จึงเกิดปัญหาในกรณีที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล แต่ปรากฏว่า พยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนนั้นเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 หรือพยานหลักฐานเกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาจากการกระทำโดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 อันเนื่องมาจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่ รัฐซึ่งกระทำโดยไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ ก็จักส่งผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมได้

ตัวอย่าง กรณีที่พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนการสอบสวนส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อม พยานหลักฐานที่ได้มาจากการกระทำโดยมิชอบ เกิดจากการบิดเบือนสร้างพยานหลักฐานเท็จขึ้นมา หรือ ผู้มีอิทธิพลทั้งภายในหรือภายนอกเข้ามาแทรกแซงระหว่างการสอบสวน ทำให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้น ไม่สมบูรณ์ อาจทำให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งคดีไปตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการ สอบสวนบกพร่องหรือผิดพลาดขึ้นมาได้ เมื่อพนักงานอัยการไม่มีบทบาทในการสอบสวนคดี จึงไม่ทราบ ขั้นตอนการสอบสวนข้อเท็จจริงหรือการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีมาตั้งแต่เริ่มต้น อันก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคในการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนได้ และจักส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อรูปคดีอีกด้วย ในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานอัยการในฐานะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้ต้องหาย่อมตกเป็นจำเลยทันที ซึ่งศาลจะทำการประทับฟ้องโดยไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน หากข้อเท็จจริงปรากฏต่อศาลในระหว่าง พิจารณาถือว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ศาลต้องพิพากษา

ยกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป ฉะนั้นจำเลยในคดีอาญาซึ่งได้รับความเสียหายจากการที่รัฐดำเนินคดีผิดพลาด และถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีต้องสูญเสียชื่อเสียงและอิสรภาพ ทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ รัฐจึงต้องชดเชยค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่บุคคลดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ตัวอย่าง คดีเชอร์รีแอน ย้อนกลับไปเมื่อปี พ.ศ. 2529 นางสาวเชอร์รีแอน คันแคน ถูกฆาตกรรมทิ้งศพในป่าชายเลน ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ โดยตำรวจ จังหวัดสมุทรปราการได้จับกุม นายวินัย หรือแจ๊ค ชัยพานิช แฟนของเชอร์รีแอน และลูกน้องอีก 4 คน คือ นายรุ่งเฉลิม หรือเฮาคี้ กนกชวลาชัย นายธวัช กิจประยูร นายพิทักษ์ คำขาย และนายกระแสร์ พลอยกุ่ม ในข้อหาร่วมกันฆ่าผู้ตาย โดยอาศัยพยานเท็จที่พนักงานสอบสวนบิดเบือนคดีในชั้นสอบสวน และพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้บริสุทธิ์ต่อศาล โดยอาศัยพยานหลักฐานเท็จและข้อเท็จจริงที่พนักงานสอบสวนได้บิดเบือนขึ้นมา คดีดังกล่าวมีการต่อสู้กันเป็นเวลานานและผู้บริสุทธิ์ได้ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำเป็นเวลานานหลายปี ทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ คดีนี้ถือเป็นตราบาปของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันยังคงเกิดปัญหาเหล่านี้ อันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการที่ผิดพลาดของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นแพะรับบาปในคดี

ตัวอย่าง คดีผู้กำกับโจ้ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2564 เจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.เมืองนครสวรรค์ ได้จับกุมผู้ต้องหาสองสามีภรรยา พร้อมด้วยยาเสพติด ก่อนควบคุมตัวมายังโรงพัก เบื้องต้นของการสืบสวนสอบสวนในคดีนี้ มีการเรียกรับเงินจากผู้ต้องหา 2 ล้านบาท แต่ผู้ต้องหายอมจ่ายเพียง 1 ล้านบาท หลังจากนั้น พ.ต.อ. ธิตติสรรค์ อุทชนผล หรือผู้กำกับโจ้ กับพวก ได้นำอุ้งค้ำมาคลุมศีรษะผู้ต้องหาชายจนเสียชีวิต และได้นำศพผู้ต้องหาชายไปส่งยังโรงพยาบาล และปล่อยตัวผู้ต้องหาหญิง โดยแจ้งกับผู้ต้องหาหญิงว่าห้ามบอกเรื่องราวทั้งหมดกับผู้อื่น เพื่อแลกกับการไม่ต้องถูกดำเนินคดี ซึ่งคดีดังกล่าวเป็นการใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนที่มีชอบ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาด้วยวิธีการขู่เข็ญ ทรมาณ หรือใช้กำลังบังคับ ทำให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจที่กระทำการด้วยความรุนแรงเกินกว่าเหตุ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ทั้งยังเป็นการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบให้กับตนเองและผู้อื่น เพื่อช่วยเหลือให้ผู้ต้องหาไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย ดังนั้น ผลจากการสอบสวนที่ไม่มีประสิทธิภาพและขาดการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างองค์กรอื่น ทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้รับความเสื่อมเสียเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐนั้นขัดต่อหลักกฎหมายและขัดต่อรัฐธรรมนูญตลอดจนไม่สอดคล้องตามหลักอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีต้องปฏิบัติ

ตัวอย่าง คดีป่าบัวผันหรือป่ากบ เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2567 พบศพนางบัวผันบริเวณบ่อน้ำข้างโรงเรียนอนุบาลศรีอยุธยา อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โดยต่อมานายปัญญา คงแสนคำ หรือลุงเปี้ยก ผู้เป็นสามีของนางบัวผัน ได้รับสารภาพกับตำรวจว่าใช้เก้าอี้ทุบหัวนางบัวผัน เนื่องจากเมาแล้วเกิดการทะเลาะวิวาทกัน ก่อนนำศพไปทิ้ง เจ้าหน้าที่ชุดสืบสวนของสถานีตำรวจภูธรอรัญประเทศจึงควบคุมตัวไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ พร้อมกับนำตัวนายปัญญาไปฝากขังที่ศาลเพื่อส่งตัวเข้าเรือนจำจังหวัดสระแก้ว แต่ปรากฏว่านายณัฐดนัย นระราช ผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ได้เปิดเผยภาพกล้องวงจรปิดหลายจุดที่บันทึกภาพพบว่านางบัวผันถูกทำร้ายร่างกายโดยกลุ่มเยาวชนอายุประมาณ 13-16 ปี จำนวน 5 คน โดยพบว่า 2 ใน 5 คน ซึ่งเป็นลูกของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ดังกล่าว คดีนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการสืบสวนสอบสวนคดีขององค์กรตำรวจไทยที่ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจจากองค์กรอื่น ๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ทำการตรวจสอบพยานหลักฐานให้ละเอียดรอบคอบ หากไม่มีภาพจากกล้องวงจรปิดเป็นพยานหลักฐานยืนยันความบริสุทธิ์ของนายปัญญา นายปัญญาอาจจะตกเป็นแพะรับบาปในคดีนี้ได้

อนึ่ง การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นภารกิจของรัฐประการหนึ่งและเป็นทั้งการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนโดยส่วนรวม และแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยส่วนตัวรัฐซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินคดีจึงต้องพึงระมัดระวังมิให้การดำเนินคดีอาญาผิดพลาดหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ถูกกล่าวหาเกินความจำเป็น³ ในการนี้ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องให้ความร่วมมือในการแก้ไขระบบบริหารงานยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจำเป็นต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริงหรือกลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้นให้ได้มากที่สุดก่อนจะนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพราะหากพนักงานอัยการมีอำนาจในการเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีตั้งแต่ต้นย่อมทำให้การค้นหาความจริงและการส่งฟ้องคดีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการจัดกลไกการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้อยู่บนพื้นฐานของกฎหมายตลอดจนเป็นการป้องกันการแทรกแซงจากบุคคลภายนอกหรือภายในองค์กร หรือจากคู่อริฝ่ายตรงข้ามซึ่งมักจะหยิบยื่นผลประโยชน์ให้แก่เจ้าหน้าที่ อันอาจทำให้การสอบสวนถูกเบี่ยงเบนได้โดยง่าย ดังนั้นตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสอบสวนคดีอาญามีความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากการสอบสวนเป็นต้นธารแห่งความยุติธรรม การร่วมมือกันระหว่างองค์กรของรัฐจึงทำให้กระบวนการสอบสวนคดีเป็นไปด้วยความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

จากที่ได้ศึกษาถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบกพร่องของกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบางมาตรา ดังต่อไปนี้

³ คณิต ฒ นคร, “ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ”, (กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน, 2551), หน้า 171.

1. ประเด็นที่หนึ่ง ระยะเวลาการสอบสวนและการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการไปรวมอยู่กับพนักงานสอบสวน

เพื่อให้ระยะเวลาการสอบสวนไปกระทบต่อการสั่งฟ้องคดี อันจักทำให้การปฏิบัติงานในชั้นสอบสวนและในชั้นพนักงานอัยการดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ตลอดจนเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกคุมขังระหว่างสอบสวน มิให้ต้องถูกคุมขังนานเกินความจำเป็น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมวรรคสิบในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ดังนี้

มาตรา 87 วรรคสิบ “ในกรณีตามวรรคสี่ ให้สอบสวนเสร็จภายในสามวัน หรือในกรณีตามวรรคห้า ให้สอบสวนเสร็จภายในสามสิบวัน หรือในกรณีตามวรรคหก ให้สอบสวนเสร็จภายในสี่แปดวัน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการตามมาตรา 143 ต่อไป”

2. ประเด็นที่สอง การสอบสวนเพิ่มเติม

เพื่อให้การดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมเกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นและเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างองค์กร ส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง (ก) ดังนี้

มาตรา 143 วรรคสอง (ก) “ให้พนักงานอัยการดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมได้เอง หรือสั่งตามที่เห็นสมควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามต่อไป”

3. ประเด็นที่สาม อำนาจสอบสวนของพนักงานอัยการเป็นการถ่วงดุลและป้องกันการช่วยเหลือผู้กระทำความผิด

การสอบสวนเป็นกระบวนการที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐจึงต้องพึงระมัดระวังมิให้ดำเนินคดีผิดพลาด มิฉะนั้นแล้วจะถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ ซึ่งในปัจจุบันการสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทยยังขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่มีกลไกการตรวจสอบถ่วงดุล การสอบสวนระหว่างองค์กรของรัฐ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จักให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จำคุกตลอดชีวิต หรือโทษประหารชีวิต อันเป็นคดีอุกฉกรรจ์ที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และเป็นคดีที่มีความสำคัญต่อประเทศเช่นเดียวกัน เพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาคอขวดที่เป็นข้อจำกัดบทบาทของพนักงานอัยการในการร่วมค้นหาคำความจริง ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมวรรคสองในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ดังนี้

มาตรา 131 วรรคสอง “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จำคุกตลอดชีวิต หรือโทษประหารชีวิต ให้พนักงานอัยการร่วมทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานกับพนักงานสอบสวน”

ผู้เขียนเห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบางมาตราที่เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวนและการสั่งฟ้องคดี ก็เพื่อให้ระบบการสอบสวนและการฟ้องร้องดำเนินไปได้ต่อเนื่อง รวดเร็ว และโปร่งใสมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและรักษาผลประโยชน์ของรัฐอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว ผู้เขียนยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในบางประการ กล่าวคือ ระบบการสอบสวนคดีอาญาที่จกต้องให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทร่วมสอบสวนด้วยนั้น การแก้ไขกฎหมายเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอต่อการเสริมสร้างระบบการสอบสวนให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่าระบบสากล เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในเรื่องอัตรากำลังของบุคลากรซึ่งไม่เพียงพอต่อการทำงานด้านการสอบสวนเมื่อเทียบกับปริมาณคดีของประเทศไทย อีกทั้ง สำนักงานอัยการสูงสุดยังขาดอุปกรณ์หรือเครื่องมือเกี่ยวกับการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ จึงเห็นควรแก้ไขปรับปรุงระบบการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม โดยจัดให้มีหน่วยงานอื่นเข้ามาให้ความร่วมมือสนับสนุนด้านการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้การบริหารงานยุติธรรมทางอาญาสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

คณิต ฅ นคร. ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2551.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2566.